

ОЦІНКА НАПРЯМІВ СПІВПРАЦІ ВЗАЄМОДІЇ ТНК З ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОЮ СФЕРОЮ УКРАЇНИ

Вступ. У розвитку світової економіки останніх десятиліть важливу роль відіграє глобалізаційна та динамічна інтернаціоналізація. Десятки країн світу домоглись високого рівня економічного зростання завдяки розвитку високотехнологічного виробництва та випуску продукції із значним залученням високоінтелектуальної робочої сили.

Міжнародні корпорації набули поширення внаслідок структурних змін у світовій економіці XXI століття. Однак окремі фірми, що мають ознаки транснаціональних корпорацій, з'явилися значно раніше. Зокрема англійська East India Company утворилася ще в 1600 році, деякі інші крупні компанії також існують не одне століття, але особливо інтенсивно концентрація капіталу у сфері виробництва, торгівлі та банківсько-кредитній діяльності, яка стимулювала утворення ТНК, відбувалася з другої третини XIX століття [2].

За даними незалежних експертів, 60% існуючих транснаціональних компаній зайняті в сфері промислового виробництва, 37% – у сфері послуг і 3% – у видобувній промисловості та сільському господарстві. Спостерігається тенденція до збільшення закордонних інвестицій у сферу послуг і технологічно інтенсивне виробництво [4].

Значним внеском у дослідження різних аспектів формування та діяльності ТНК, у тому числі їх взаємодії з країнами перехідної економіки є праці вітчизняних учених Пахомова Ю. М., Будкіна В. С., Новицького В. Е., Рокочі В. В., Рубцової М. В., Лук'яненка Д. Г., Сіденка В. Р., Кредісова А. І., Поручника А. М., Панченка Є. Г., Бланка І. С., Дудченка М. А., Білошапки В. С., Рогача О. І., Білоруса О. Г., Пересади А. А., Філіпенка А. С., Румянцева А. М. [3].

Постановка задачі полягає в розробці пріоритетних напрямів співпраці ТНК з промисловими підприємствами України високотехнологічної сфери.

Відповідно до цього, у дослідженні поставлені завдання:

- виконати критичний системний аналіз основних концепцій і теоретико-методологічних підходів до визначення ТНК та процесу їх діяльності;
- визначити роль ТНК в умовах трансформації світогосподарського розвитку;
- розкрити вплив ТНК на формування національної економіки України;
- запропонувати напрями державної політики в сфері розвитку технологічної співпраці ТНК з високотехнологічними підприємствами України.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети в дослідженні використовувалися методи системного та структурного аналізу, коли сукупність факторів, що визначають рівень транснаціоналізації національних економік та елементи механізму взаємодії промислових підприємств України з ТНК розглядаються як системне ціле, що дозволяє виявити загальні закономірності їх взаємного розвитку.

З метою вивчення ролі ТНК в умовах трансформації світогосподарського розвитку застосовувалися методи індукції та дедукції (при дослідженні теоретичних концепцій діяльності ТНК) покраїнового та секторального аналізу, (зокрема при дослідженні ролі ТНК у сучасному економічному середовищі), класифікації та економіко-статистичного аналізу (зокрема при вивченні умов взаємодії материнської компанії ТНК з її зарубіжними філіями в Україні).

Результати дослідження. Термін «транснаціональна корпорація», «багатонаціональна компанія» (multinational corporation – MNC, multinational enterprise), як загальноприйнятий, вживається з 1960 року. За визначенням Комісії з транснаціональних корпорацій ООН, ТНК – це компанія, яка:

- включає одиниці (підрозділи) в двох або більше країнах, незалежно від юридичної форми та сфери діяльності;
- оперує у рамках системи прийняття рішень, що дає змогу проводити узгоджену політику та загальну стратегію через один або більше керівних центрів;
- має окремі одиниці (підрозділи), що пов'язані спільною власністю таким чином, що одна (або більше) із них можуть впливати на діяльність інших (зокрема, розподіляти інтелектуальні та інші ресурси, відповідальність за результати функціонування та ін.) [4].

Характеризуючи сучасні тенденції в розвитку ТНК, слід відзначити, по-перше, вплив науково-технічного прогресу на розвиток транснаціонального капіталу, по-друге, особливості інноваційної діяльності ТНК, по-третє, прискорений розвиток і вдосконалення факторів виробництва, що використовуються транснаціональними корпораціями [1].

Транснаціональні корпорації являються основною формою вливання прямих іноземних інвестицій у господарсько-економічне життя приймаючої країни. Транснаціональні корпорації відіграють важливу роль. Залучення капіталу іноземних ТНК супроводжується як негативними, так і позитивними наслідками. До негативних належать:

- захоплення найбільш розвинутих й перспективних сегментів промислового виробництва та науково-дослідних структур приймаючої країни;
- встановлення трансфертних цін для переказу коштів від материнської компанії до дочірньої;
- скорочення виробництва (в деяких випадках закриття підприємства), що призводить до збільшення рівня безробіття.

Позитивними наслідками являються:

- ефективне розміщення світових факторів виробництва;
- впровадження нових технологій та стилю менеджменту, випуск нових видів продукції;
- виділяється більше коштів на підготовку та перепідготовку фахівців;
- підвищують ступінь конкурентоспроможності національних ринків;
- сприяють розвитку внутрішньорегіональної торгівлі;
- сприяє зменшенню безробіття у приймаючій країні [4].

Вплив ТНК на економіку України, з одного боку, це шлях залучень значних іноземних інвестицій, що покликаний розв'язати складну ситуацію з безробіттям в країні, налагодити роботу та модернізувати національні підприємства. ТНК підривають позиції місцевих монополій і, незважаючи на свої великі розміри, нерідко підвищують ступінь конкурентності національних ринків. А з іншого – діяльність ТНК на території держави несе небезпеку забруднення навколишнього середовища, надмірного використання природних ресурсів країни, створення надто високої конкуренції для національних виробників, невиконання соціальних обов'язків, що бере на себе ТНК, ухилення від податків.

Дохід однієї ТНК може значно перевищувати ВВП країни, так, наприклад, п'ять найбільших Hi-Tech компаній США (IBM, Hewlett-Packard, Dell, Microsoft та Intel), тільки за 2004 рік принесли близько 285 млрд. дол. економіці своєї держави, в 2005 році ця цифра становила близько 305 млрд. дол., а в 2006 році – 317 млрд. дол. [5]. Для порівняння ВВП України в 2004 році становив 344,8 млрд. грн., в 2005 – 436,0 млрд. грн., в 2006 році розмір номінального ВВП склав 524,9 млрд. грн.

Таблиця 1. Дохід найбільших Hi-Tech компаній США.

№	Компанія	Країна базування	Сфера діяльності	Дохід за 2004 рік, млн. дол.	Дохід за 2005 рік, млн. дол.	Дохід за 2006 рік, млн. дол.
1	IBM	США	SVCS	91 316	91 134	91 424
2	Hewlett-Packard	США	COMP	79 905	86 696	91 658
3	Dell	США	COMP	43 452	48 250	54 636
4	Microsoft	США	SOFT	35 608	39 788	44 282
5	Intel	США	SEMI	34 209	38 826	35 388
	Разом	—	—	284 490	304 694	317 388

Напрями державної політики в сфері розвитку технологічної співпраці ТНК:

- залучення нових ТНК у науково-технологічні галузі;
- надання стимулів наявним іноземним фірмам розвивати складні технології, підвищувати рівень НДВКР;
- розвиток індустріальних парків;
- залучення ТНК до переробки природних ресурсів на основі сучасних технологічних процесів;
- зміна конкурентного середовища та наявної структури стимулів з метою сприяння використання технологій світового класу;
- поліпшення бази для навчання, підготовки кадрів;
- збір та поширення інформації про технічний, науковий, освітній потенціал країни, що приймає;
- стимулювання технологічних альянсів, контрактних зв'язків між ТНК та місцевими фірмами, науковими інституціями, університетами.

У загальному вигляді основні два взаємопов'язані завдання національної політики щодо транснаціональних матимуть наступний вигляд:

- Створити місцеві переваги розміщення, що визначатимуть справжню конкурентоспроможність країни.
- Забезпечити отримання якомога більших вигод для національної економіки від припливу прямих іноземних інвестицій.

Висновки

ТНК є одним з головних джерел технології для країн, мають значний науково-технічний потенціал, контролюють виробництво та поширення переважної частини науково-технічних знань. Міжнародний рух

технології може розглядатися і як звичайна міжнародна торгівля специфічним товаром – технологією, і як міжнародна мобільність одного з важливих факторів виробництва.

Проведений аналіз свідчить про те, що Україна є приймаючою країною для іноземних інвестицій транснаціональних компаній. Радикальне зрушення інвестиційного середовища почало відбуватися з кінця 80-х – початку 90-х років ХХ ст., коли розпочався перехід від командно-планової економіки до відкритої ринкової. Україна є інвестиційно привабливою державою для інвестування, наша країна має значний потенціал для створення високотехнологічної продукції. Перевагами для розміщення ПІІ на території нашої країни є, насамперед, кваліфіковані спеціалісти, дешева робоча сила, вигідне географічне розташування.

Загальнонаукове значення даної статті полягає в дослідженні впливу діяльності високотехнологічних ТНК на економіку приймаючих країн.

Література

1. Аникин Б. А., Рудая И. Л. Аутсорсинг и аутстаффинг: высокие технологии менеджмента: Учеб. пособие для студ. вузов / Государственный ун-т управления. — М.: ИНФРА-М, 2007. — 287 с.
2. Білорус О. Г., Власов В. І. Розвиток процесів глобалізації в постіндустріальну епоху. — К.: ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2007. — 54 с.
3. Пехник А. В. Механізм узгодження інтересів ТНК зі стратегічними пріоритетами національної економіки: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.05.01. Тернопільська академія народного господарства. — Тернопіль: 2005. — 24с .
4. Рогач О. І. Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: Підр. — К.: Либідь, 2005. — 720 с.
5. Сайт присвячений ринку високих технологій України та світу. [Electronic Resource] <http://www.itware.com.ua>
6. Worldwide ICT market annual growth by region [Electronic Resource] /European Information Technology Observatory 2006. EITO, - Read 16 March 2006. — 5 p. <http://www.eito.org>.